

Könyvekről

Kyr, Paulus: Die Gesundheit ist ein köstlich Ding. Ein ins Deutsche, Rumänische und Ungarische übersetzter und mit zeitgenössischen Bildern versehener und kommentierter Nachdruck des Gesundheitslehrbuches des Kronstädter Arztes Paulsu Kyr. – Sanitatis studium ad imitationem aphorismorum compositum. Item: Alimenterum uires breuiter et ordine alphabetico positae. Autore Paulo Kyr medico. Impressum in clyta Transylvaniae Corona anno 1551. Hrsg. von Robert Offner. Hermannstadt – Bonn, Schiller Verlag, 2010. 383 p.

Robert Offner, a most bemutatott könyv szerkesztője fáradhatatlanul dolgozik az erdélyi orvoslástörténet elfeledett alakjainak bemutatásán. Alig tíz éve, az 1997-ben elhunyt művelődéstörténész, Arnold Huttmann tanulmányait szedte össze egy hatalmas kötetbe (*Medizin in alten Siebenbürgen. Beiträge zur Geschichte der Medizin in Siebenbürgen. Hermannstadt, Hora Verlag, 2000*). Huttmann két tanulmányában is foglalkozik a brassói Paulus Kyr (1500 körül – 1588) orvos műveivel, illetve tevékenységével (*Über einige Aspekte des Buches Sanitatis studium ... Kronstadt, 1551; Ärzte am siebenbürgischen Fürstenhof im 16. Jahrhundert*). Offner most Paulus Kyr Brassóban, 1551-ben, Valentin Wagner műhelyében megjelent művét (RMNy 89) hasonmás kiadásban adta közre példaszerűen. Ez azt jelenti, hogy a hasonmás közlés mellett a latin szöveg német, román és magyar fordítását is adja, a német nyelvű kísérő tanulmányok összefoglalóit pedig angolul, románul és magyarul. Konrad Goehl a kiadáshoz négyféle mutatót készített, amelyek segítségével könnyen használhatjuk a három nyelvű kötetet. Az első mutató egy általános szójegyzék (*index verborum*), a második a betegségek és a testrészeké (*aegritudines, membra corporis*), a harmadik a gyógyhatású növények, anyagok, az élelmiszerek, és ezek alkalmazásainak kérdésében való tájékozódást segíti (*pharmaca, nutrimenta, applicationes*), és végül a negyedik a hely- és személynevek, továbbá a könyvben idézett művek címeinek a regisztere (*nomina*).

A *Sanitatis studium ...* szerzője, Paulus Kyr a brassói középfokú tanulmányok után Bécsben, majd Padovában tanult, és 1534-ben avatták orvosdoktorrá Ferrarában. Szülővárosában orvosként, patikusként dolgozott, és tanított a lutheránus gimnáziumban. Orvosi praxisa ismert és elismert volt, amit az a tény is bizonyít, hogy rendszeresen hívták a fejedelmi székhelybe, Gyulafehérvárba, ha a fejedelem, vagy valamely dignitas megbetegedett. Robert Offner bevezető tanulmányában (*Kronstadt, Paulus Kyr und Ferrara*) bemutatja a 16. század elején legnépesebb erdélyi város, Brassó egészségügyi helyzetét, illetve az ottani orvosokat,

akiknek nevét a 15. század második felétől ismerjük (Valentin Krauss/Crusius, Johannes Saltzmann, Sebastian Pauscher). Követi Kyr tanulmányai útján, és a korabeli ferrarai studiumokról (orvoslás, botanika) részletesebben is szól. Az erdélyi ifjú itt találkozott Niccolò Leonicello, Giovanni Manardo tanításaival, és talán személyesen is a botanikus kert megalapításán éppen fáradozó Antonio Musa Brassavolával.

Paulus Kyr művének európai orvostörténeti kontextusát, forrásait Magyar László András mutatja be (*Stellenwert des Sanitatis studium im medizinischen Schrifttum seiner Zeit*). Rámutat arra, hogy az antik szerzők ismerete mellett nagy hatással volt Kyrre az említett Leonicello filológiai módszere (mármint az antik szövegek pontos megismerésének fontosságában), továbbá Pietro Andrea Matthioli Dioszkoridész magyarázatai, amelyek szövegéből több helyen átvesz részeket. Kyr műve, lényegében egy egészségügyi ABC (a helyes táplálkozásról, a mozgásról, illetve a betegségek kezeléséről) ókori mintákat követ ugyan (Galénosz, Hippokratész, illetve a Ferrarában már tanított arab orvosok), de tanácsaiban olyan növényeket, anyagokat említ csupán, amelyek akkor Erdélyben is honosak, vagy beszerezhetőek voltak.

Szabolcs Péter, a kötet harmadik bevezetőjében arra hívja fel a figyelmet, hogy Kyr életvezetési, étkezési, betegségeket ápolási tanácsai mennyire modernnek nem egyszerűen a kora újkori értelemben, hanem a mai biomedicina szempontjait tekintve is (*Kyrs Gesundheitslehrbuch aus heutiger Sicht*).

A művelődéstörténet mai kutatói számára felbecsülhetetlen fontossággal bír az a tény, hogy a latin szöveget Konrad Goehl németre, Adinel Ciprian Dincă románra, és Magyar László András magyarra fordította. Részint nem tudunk igazán latinul, nem is beszélve arról, hogy számos korabeli növény, fűszer, vagy betegség neve ismeretlennek hat még anyanyelvi formában is.

Monok István

Dr. Honti József (szerk.): Magyar Imre centenáriumi emlékkönyv. Medicina, Bp, 2010.

Dr. Honti József orvostanár, orvostörténész olyan emlékkönyvet szerkesztett, amelyik Magyarország határain túl is, főleg a külföldön élő magyaroknál, érdeklődésre számíthat. Nem csupán az orvosok, egészségügyi dolgozók és hozzátartozóik, rokonaik, az egykor kezelt

beteg körében, akik az emlékkönyv írói által név szerint említettek között ismerősöket találhatnak, hanem ennél sokkal szélesebb körben, mivel a visszaemlékezések több történelmi korszak életére, mindennapjaira is élményt adó utalásokat tartalmaznak, segítenek abban, hogy jobban megértsük a múltat.

Miért olyan fontos a múlt megértése?

A múlt és a jelen összefüggéseinek megértése, becsületes célok érdekében való átgondolása, és az adódó következtetések levonása elengedhetetlen a mainál kedvezőbb jövőhöz. Olyan igazság ez, amelyet, mint közhelyet, sokszor hangoztatnak, de nagyon-nagyon kevés történik érte, rendszerint az is hamisságokkal, felszínességekkel telten. Ez a centenáriumi emlékkönyv azonban szilárd híd a múlt és jelen között. Érdemes átsétálni abba a múltba, amely sokban ma is jelen, - a jövő érdekében.

E néhány sor részéről csak figyelemfelhívás a kötet igen gazdag tartalmára. Rendkívül érdekes és értékes írás Magyar Imrétől a "Hogyan lettem orvos?". A világhíres magyar belgyógyász professzor, egyetemi tanszék igazgatója (utóbbi posztján a világhíres Korányi Sándor klinikájának és iskolájának szellemét őrizte, folytatta), mint ez már életében is köztudott volt róla, nem csupán szakmájának, de a magyar nyelvnek is mestere volt (szépirodalmi műveket is írt). Ám ez önmagában még kevés volna azon őszinteség nélkül, amely Magyar Imre sajátja, önmagával szemben éppen úgy, mint az őt körülvevő szűkebb és tágabb környezet bemutatásakor. A rendkívüli íráskészség, igazságszeretet, valamint a gondolkodás és tapasztalás útján elért bölcsesség együtt teszik sorait szórakoztató, izgalmas, és ugyanakkor sokat adó írássá. Kritikus önmagával szemben is, a világgal szemben is. Az egyetemi tanulmányai alatt megismert oktatóira, az egyes gyógyító, kutató közösségek légkörére, meglepő memóriával emlékezik vissza. Nem csupán az oktatók jó tulajdonságait mutatja be, hanem - ha rászolgáltak - hibáikat is. Látszik, hogy milyen fontosnak tartja egyetemi oktatóként azt: miképpen oktat. Ezzel - szerintem - a mának és a jövőnek is fontos jelzést, kérdést ad: minden rendben van-e tekintetben a mai orvosegyetemi oktatóknál?

Tanulságosak az egyetemi tanulmányai alatt, a két világháború között szerzett rossz emlékei is, így az egyetemi "zsidóverések", amikor, az uszító propaganda hatására, a nem zsidó hallgatók tettelesen is zsidó társaik ellen fordultak. Ezen a részleten is érdemes volna elgondolkodni: minden rendben van-e tekintetben a mában? Mi az, ami a hamu alatt még ott parázslik a múltból, - és miért?

(Azokra az egyéb megpróbáltatásokra, tragédiákra, amelyek őt és családját érték, a kötetben Magyar László András Magyar Imre-életrajzában történik említés.)

Magyar Imre azok közé tartozott, akik felismerték: a gyógyítás sikere nem csupán az orvos szakmai tudásától, hanem emberi jellemzőitől, a beteg bizalmának megnyerésére irányuló magatartásától is nagyon jelentősen függ, utóbbi magatartás mögött viszont olyan képesség van, amelyik nem csupán öröklött, hanem fejleszthető is. Ezt a nagyon-nagyon fontos dolgot jobban megérti az, aki e kötetet, az abban levő visszaemlékezéseket olvassa. A könyvben 29 orvoskollégája, tanítványa, barátja ír Magyar Imre egyéniségéről, munkaszeretetről, mindarról amit tőle tanult, kapott segítségül ahhoz, hogy jobb orvos lehessen gyakorló orvosi tevékenységében, kutatásaiban, a beteg ember problémáinak megértésében, gyógyításában. Leánya, a családorvosként dolgozó Magyar Anna visszaemlékezése értékében semmiben sem marad el édesapja írásainak színvonalától, e műfajban szintén remekmű. Tárnyilagosan mutatja be a szinte óramű pontossággal dolgozó tudós egyetemi tanár mindennapjait, szakma és emberszeretét, követésre méltó tulajdonságait, olykor egy-egy hibáját is. Magyar Imre nyugdíjazása után is bejárt még egy ideig a klinikára, ekkor már sérelmek is érték, amit leánya írásában nem részletez. Ám éppen ez a pont, ahol hirtelen aforizmának is beillő mondat jut eszembe: minden könyv mögött ott van egy vagy több még meg nem írt könyv. A centenáriumi kötet címlapján Walter Gábor festőművész Magyar Imréről készült portréja látható. A jó könyvet szeretők, megbecsülők örömét fokozhatja a pompás technikai kivitelezés is, ami a Medicina Könyvkiadó Zrt. munkatársainak érdeme.

Lelkes Miklós

GYÓGYSZERES ÉRTEKEZÉSEK. Gyógyszerészek nyomtatott vizsgadolgozatai 1827-1844. Összeáll.: Dörnyei Sándor. Előszó: Grabarits István. Bp., a Magyar Gyógyszerésztörténeti Társaság, 2010. 232 p.

2010 nyarán jelent meg a Magyar Gyógyszerésztörténeti Társaság első kiadványa, amelynek témája a reformkorban megvédett és nyomtatásban is közreadott gyógyszerészi értekezések.

A korszak tudományos életében bekövetkezett változások hatására születtek meg ezen értekezések ekkor és ebben a formában. A Lavoisier és Berzélius munkássága nyomán szemléletileg megújuló vegyészet nevezéktana is alapjaiban átalakult, az új szakkifejezések kiszorították a több évszázados hagyományokra alapozott terminológiát. A magyar gyógyszerészképzés tartalmilag és formailag megújult, a vizsgakövetelmények magasabb szintű ismeretekről való számadást írtak elő, a vizsga letételének módszere is újításokat tartalmazott. A reformkori nyelvújítási mozgalom nem csupán a köznyelv és a szépirodalom

nyelvének megújításán szorgoskodott, de a legkülönbözőbb tudományágak magyar szaknyelvét is létre kívánták hozni, illetve az eddig használt szakszavakat korszerűsíteni.

Az 1813-ban életbe léptetett új egyetemi tanulmányi rend a gyógyszerészek képzésében is változásokat hozott, amennyiben három elméleti és egy gyakorlati vizsga sikeres letételét írták elő az oklevél megszerzése érdekében. A gyakorlati vizsgán két előre meghatározott készítményt kellett a jelöltnek nyilvánosan elkészíteni és ismertetni. A vizsgaelőadás szövegének nyomtatásban való közreadása azonban – ellentétben az orvosok avatási értekezésével – nem volt kötelező. Ennek ellenére 1827-ben Frantz György „nevendék patikárius” mégis kinyomtatta kémiai értekezését, és ezzel egy folyamatot indított el. 1829-ben a pesti egyetem kémia professzora, Schuster János (1777-1838) ötlete nyomán és szervezésével már 13 gyógyszeres értekezés jelent meg kötet formában összegyűjtve. Azt gondolhatnánk, hogy a professzor a szakmailag legkiválóbbakat javasolta kinyomtatásra, de az egyetemi matrikula nem támasztja alá ezt a feltételezést. A dolgozatok közös jellemzője, hogy valamennyit magyar nyelven írta a vizsgázó. Rövid előszavában Schuster maga is a dolgozatok magyar nyelvűségét emelte ki: „*Újj tudománynak szükség, hogy a' nyelve is újj legyen..*”

Itt rövid kitérőt kell tennünk a reformkori szakmai nyelvújítási mozgalmat illetően, különösen Schuster János ez irányú munkásságát kiemelve, ugyanis ő volt az, aki a megújult tudomány – a vegyészeti – magyar szaknyelvét megalkotta. Ennek hivatalos közreadása, mondhatjuk „törvényesíttetése” 1829-ben történt meg a *Gyógyszerek árszabása Magyarországra.... c.* kiadványban, amelyben a kémiai fogalmak német és latin elnevezése mellett már az újonnan alkotott magyar kifejezés is helyet kapott. Így a Schuster által létrehozott kémiai műnyelv első kézből, kötelezően eljutott a gyakorló gyógyszerészekhez. Schuster természetesen a gyógyszerészek oktatásában is megragadta a lehetőséget az új szakkifejezések elsajátíttatására. Ennek a törekvésnek, folyamatnak eredményeként születtek sorra a magyar nyelvű gyógyszerészi értekezések. 1830-ban újabb gyűjteményes kötet jelent meg - szintén Schuster összeállításában - ekkor 15 magyar nyelvű disszertáció látott napvilágot. A tanévenként egy kötetben összegyűjtött és kinyomtatott disszertációk láncolata azonban, ebben a formában már nem ismétlődött meg, a gyógyszerész jelöltek ezután átvették az orvos - avató értekezéseknél megszokott formát, vagyis önálló füzetekként jelentették meg a záró vizsga előadásának szövegét. 1844-ig összesen 99 értekezés jelent meg nyomtatásban, ebből 81 magyar nyelvű, 17 német és 1 latin nyelvű. A magyar nyelvűség túlsúlya 1838-ig, Schuster haláláig figyelhető meg, utódai már nem fektettek olyan hangsúlyt erre a kívánalomra. Schuster János nyelvújítói, szaknyelv teremtő munkásságának ismeretéhez okvetlenül

hozzátartozik, hogy az ő példája nyomán kezdte meg a korszak legjelentősebb orvosi nyelvésze - Bugát Pál – a magyar orvosi szaknyelv megteremtésére irányuló tevékenységét. (sőt Schuster némelyik szóalkotásán még ő is változtatott: pl. a patikus neve Schusternél még „gyógyszeres”, amiből Bugát a „gyógyszerész” szót kreálta)

Dörnyei Sándor tehát evvel a munkájával egy hagyomány folytatója, amennyiben az 1827-1844 között magyarul írott és kinyomtatott gyógyszerészi értekezéseket, a hozzájuk kapcsolódó háttér információkkal egyetemben számba vette, és most az érdeklődők kezébe adta. A bevezetőből egyéb fontos és érdekes könyvészeti adalékot is megismerünk. A disszertációk a könyvtárak ritka, becses kincsének számítanak, mivel az eredetileg is feltehetően csekély példányszámban kinyomtatott, kis terjedelmű füzetecskék egy része elkallódott. Többségük természetesen megtalálható az OSZK-ban, egyharmada (33 db) az Ernyey könyvtár állományában van meg, de néhányról (7 db.) csak a bibliográfiai leírások alapján van tudomásunk.

Dörnyei Sándor összeállításának tematikája a következő: a szerzők nevének abc rendjében közli az értekezések címlapfotóját, mellékelve a szerző rövid életrajzát. Az életrajzi adatok felkutatásához nem egyszer komolyabb kutatásra volt szükség, ugyanis többen közülük nem maradtak meg a gyógyszerészi pályán, sokuknak pedig ez volt az egyetlen nyomtatásban közreadott munkája. Az életrajzok alapját tehát az egyetemi anyakönyvi bejegyzések adták, illetve az egészségügyi személyzetre, vagy a gyógyszerertárakra vonatkozó sematizmusok, összeírások, adattárak, utóbbiak azonban – köztudottan – igen minimális adatot tartalmaznak. Ugyanakkor örömmel bukkanunk később figyelemre méltó karriert befutó gyógyszerészek, sőt a magyar gyógyszerészet történetében szerepet játszó patikus-dinasztiák egy-egy tagjának nevére is. Egy értekezést ad közre a kötet teljes terjedelmében: *Koricsánszky Vilmos: Kénsavas rézagról (sulfas cuprici) és tiszta timagról (alumina pura)*. című, 1835-ben megjelent munkáját.

Hosszasan lehetne idézni a kötetből, szemezgetni a mai fülnek furcsa kifejezésekből: vizsgálni, hogy mi bizonyult időtállóknak és mit vetett ki magából az élő, használt nyelv. Nyilvánvaló, hogy feledésbe merült az „**etzetsavas szunyaszdék**” (acetab morphinae) vagy az „**elégedett sóskasavas hamag**” (kali oxalicum neutrum), viszont szilárdan állta az idők kritikáját például a „**tiszta tömény etzetsav**” elnevezés.

Az összeállítás hasznos kiegészítői: az időrendi táblázat, a név- és helymutató, valamint a felhasznált irodalom jegyzéke.

A kötet külső megjelenésében is hagyományt őriz, hiszen kissé modernizált változatban a hajdani Gyógyszerészek Évkönyvének emblémáját mentette át a címlapra a grafikus.

Azt kívánhatjuk mind a Gyógyszerésztörténeti Társaságnak, mind a gyógyszerészettörténet kutatóinak, a téma iránt érdeklődőknek, hogy az első kötetet mielőbb kövesse a sorozat többi tagja.

Kapronczay Katalin

Le Fanu, James - Az orvostudomány önkritikája

Typotex Kiadó, 2008 ISBN: 9789632790183

Az orvostudomány önnön diagnosztikáját állítja fel James Le Fanu. Vizsgálódását a penicillin felfedezésével kezdi, s jut el innen napjainkig. Ami a '80-as évekig történt, az sikertörténet: a betegségek kezelésével megnőtt az átlagéletkor, a csecsemőhalál nem mindennapos élmény többé, és még az öregedés kellemetlenségei is elviselhetőbbekké váltak. E sikerek ellenére az orvostudomány tündöklő fejezete, úgy tűnik, lezárult. Beköszöntött a medicinához és intézményeihez fűződő fokozódó ambivalencia korszaka. A fejlődés belső ellentmondások sokaságát hívta életre: az orvosképzésben, a gyógyszerkutatásokban, a protokollokon keresztüli ügymenetekben, a drága eszközigényben, és mind a társadalom, mind az orvostársadalmon belüli szemléletben. Az Olvasó - ki egyetlen életét aggóva bízza hol orvosra, hol természetgyógyászra, vagy maga is orvos/ esetleg természetgyógyász - ezúttal olyan könyvet tart kezében, amely széles látókörű és alapos, de mindenekelőtt önkritikus. „Ez a könyv nem »underground« irodalom, nem egy örült elme szüleménye, hanem feltűnő kivétel, a fokozódó kulturális ambivalencia egyik megnyilvánulása. A medicinát saját kultúrája már nem tekinti »érinthetetlen« intézménynek. Úgy is fogalmazhatnánk stílszerűen, hogy a nyugati kultúra saját identitászavarai megfertőzték medicináját. Kételyei elérték azt az intézményét is, amely a legbiztosabbnak, legbizonyosabbnak, értékeiben, motivációiban, technikájában, módszereiben a legmegalapozottabbnak tűnt fel. A legbiztosabbnak kellett lennie, mert a nyugati ember számára legrémisztőbb probléma megoldását kapta feladatául - az individuum halálának megszüntetését.” (Bánfalvi Attila – *Lege Artis Medicinae*) És néhány kiemelt jelző az eredeti könyv fogadtatásáról: Briliáns, szívdobogtató... /Daily Mail/ Mesterműve a szakszerűségnek, a meggyőző írói tehetségnek, és egyúttal a filozófiai látásmódnak... /Amerikai Orvosi Társaság/ Végtelenül érdekes... /Financial Times/ James Le

Fanu Londonban élő belgyógyász, rendszeresen publikál napilapokban (The Daily Telegraph; The Sunday Telegraph).

Fékevesztett evolúció Megszaladási jelenségek az emberi evolúcióban

Csányi Vilmos- Miklós Ádám (szerk.)

Szerzők: Csányi Vilmos, Miklós Ádám, Fövényi József, Forrai Judit, Újfalussy Dorotty Júlia, Demetrovics Zsolt

Typotex Kiadó, 2010 Bp.

Ez a kötet egy olyan jelenséggel foglalkozik, amelynek felismerése Darwin névéhez köthető, bár az evolúcióbiológusok csak jóval később ismerték fel a probléma jelentőségét. Az újdonságot az jelenti, hogy megkíséreljük az ún. megszaladási jelenséget az ember esetében egy részben új evolúciós helyzetre alkalmazni. Abban reménykedünk, hogy ezzel talán evolúciós magyarázatot tudunk adni olyan társadalmi szintű jelenségekre (pl. testsúlynövekedés, drogfogyasztás, prostitúció), amelyek sokan „civilizációs betegségekként” írnak le.

Titokban abban is reménykedünk, hogy ezek az elképzelések ráadásul segítenek felismerni azokat a módszereket és megoldásokat, amelyek lehetővé teszik, hogy e társadalom számára káros folyamatokat korlátozzuk. Természetesen nagy kockázatot vállal az, aki az emberiség jövőjének alakulását kísérli megjósolni. Egyes városi legendák szerint az elmúlt század elején sokan azért aggódtak, hogy a szállítást végző lovak ürüléke el fogja lepni a városokat. Az ilyen gondolatoknak az autók megjelenése vetett véget, és persze ma éppen más elképzelt jövő miatt keseregünk. Nem hisszük, hogy e szerzők kiváltsága lenne a jövőbe látás, de ha írásainkkal elgondolkodtatjuk az Olvasót, akkor már részben elértük célunkat. Azt azonban biztosan állíthatjuk, hogy a fenti jelenségek és számos más probléma megoldásához az emberiség eddig alkalmazott eszközei nem bizonyultak hatásosnak. Így talán megbocsátható a gondolkodó ember, a tudós írásba foglalt aggodalma.

Charles Darwin egyik legnagyobb felfedezésének a hím pávák színes, hivalkodó tollzatának megfejtését tartotta, amely megnehezíti a mozgást, és teljesen kiszolgáltatottá teszi a madarakat a ragadozók előtt. Korábban is valószínű volt, hogy a magukat peckesen riszáló

hímek így próbálják megszedíteni a nőstényeket, de a nem éppen szexuális túlfűtöttségéről ismert viktoriánus Angliában nagy vihart kavart a darwini gondolat, mely szerint a választás egyértelműen a nőstényeké: szegény hímek pózolhatnak a végtelenségig, ha nem elég lenyűgözőek, díszes farukat maguk után cipelve szomorúan kulloghatnak el a dürgés helyszínéről.

A könyv alcíme *Megszaladási jelenségek az emberi evolúcióban* – de mit kell értenünk ezen: „megszaladás”? A plasztikus kifejezést használják a szerzők minden olyan folyamatra, ahol „valamilyen szelekciós hatás egy tulajdonságot optimális paraméterein túl, minden korlát nélkül változtat, növel (...)”. Ez nemcsak az emberre jellemző, a kötet elején nem is rólunk esik szó, hanem általánosságban – illetve egy nagyon szemléletes állati példán keresztül – mutatkozik be a jelenség.

Így jutunk el a pávafarok rejtélyéhez. Miért is növeszt magának a pávakakas olyan csodálatos farktollazatot? Erre *Miklósi Ádám*tól kapunk választ. Pontosabban: a kérdés inkább az, miért, miként alakul ki a pávatyúkokban az a választási képesség (preferencia), ami alapján a díszesebb tollazatú hímeket részesítik előnyben? Hiszen a nagy farktollazat több hátrányt is jelent a viselőjének. Sokkal feltűnőbb a ragadozók számára, nehezebben is menekül előlük. Ha átrágtuk magunkat ezeken a látszólagos ellentmondásokon, az állati példákon, akkor jutunk el az igazán izgalmas témákhoz: saját magunkhoz. Azokhoz az emberi döntésekhez (preferenciákhoz), amelyek felelősek a fajunkra ma oly jellemző tömeges elhízásért – azaz a *metabolikus szindrómáért* –, a szépségideáljaink eltorzulásáért, a függőségek kialakulásáért, vagy akár a prostitúcióért.

Mekkora szerepet játszik a „hozott anyag”, vagyis a bennünk élő preferencia-rendszer táplálkozási szokásaink alakulásában? Miért eszünk évi 35-40 kiló cukrot – az évi 8 kiló helyett? Állnak-e genetikai okok a hízásra való hajlam hátterében? Milyen szerepe van a magzati életnek a felnőttkori zsírpárnák kialakulásában? Mely népcsoportokat veszélyezteti legerősebben az elhízás és annak sok következménye? Mi az a 2-es típusú diabétesz? Ezeket a kérdéseket *Fövényi József* válaszolja meg.

A prostitúciót mint megszaladási jelenséget *Forrai Judit* járja körül. A szexuális örömszerzésre való hajlamot a párkapcsolatokban a monogámia szorítja korlátok közé, vagy éppen fordítva: ez a hajlam a monogámiára való szelekciónk miatt került előtérbe? Milyen jellemzők alapján választunk társat hosszú és rövid távra? Hogyan jött lére a prostitúció? Evolúciós szempontból lehet-e jó dolog az alkalmi szexuális kapcsolat? És egy történelmi távlatú – egyben urbanisztikai kérdés: mi köze a városiasodásnak a prostitúcióhoz?

Ujfalussy Dorottya Júlia a külső megjelenéssel összefüggő betegségekkel foglalkozik. Ez a kérdés manapság roppant élesen került előtérbe. Új módon neveztek meg régebben is megvolt betegségeket, új kifejezések születtek, mint például a „testképzavar”. Vajon a megfelelni vágyásra vezethetők vissza a kóros soványítás (anorexia), a falánkságot a hányással kompenzáló bulimia vagy a főleg férfiaknál előforduló, megszállott törekvés a hatalmas, vagy egész pontosan: túlzott izomtömegre (izomdisztrófia)? Miért terjednek rohamosan ezek a kórképek? Hogyan védekezzünk a média nyomasztó hatása ellen, amely mindent minden áron el akar adni?

Ki a dohánytól, ki a szesztől, ki a játékgépektől függ. Van, aki a munkától, van, aki a szextől. És hogyan alakulnak ki függőségeink? Az addiktológiai zavarokról *Demetrovics Zsolt* értekezik. Mert vannak evolúciós gyökerei a pszichoaktív szerek, az alkohol függőségig menő

használatának is. Hogyan veszett el a kontroll a drogok használatában? Mik a segítség lehetőségei egyéni és társadalmi szinten?

A kötetet Miklósi Ádám zárja, az ember jövőjére tekintve. Vértelen tudományos szakemberhez méltóan számít arra, hogy az olvasó vitatkozik a szerzőkkel. Zárszóként „jóslásba” bocsátkozik a következő évtizedekben elképzelhető megszaladási jelenségekkel kapcsolatban, és helyettünk teszi fel többek közt azt a kérdést is, hogy *Vajon mindez nem csak egy „pusztulásra ítélt” civilizáció tünete?*